

GONDOLATOK A ROMÁN RENDŐRSÉGRŐL A XX. SZÁZAD ELEJÉTŐL A RENDSZERVÁLTOZTATÁSIG

1. Az 1918-as egyesítés hatása az erdélyi rendőrségre

Az 1881. évi XXI. törvény értelmében egyetlen központi rendőrség volt Budapesten, amely a Belügyminisztériumhoz tartozott. Városon a rendőrséget a városi rendőrkapitányok (căpitan de poliție urbană) vezették, akik a polgármester és a megyefőnök (prefect) felügyelete alatt gyakorolták tevékenységüket. Az állambiztonsági rendőrségi feladatokata főváros kivételével a közigazgatási szervek látták el: falvakon a megyefőnök (prefect), a megyefőnök-helyettes (subprefect) és a járásfőnök (pretor), míg városon a polgármester (primar) és annak segédjei. Budapesten külön nyomozói testület létezett a rendes bűncselekmények, illetve az állambiztonságra vonatkozó bűncselekmények nyomozására. Öt regionális rendőrségi igazgatóság (directorat regional de poliție) létezett Brassó, Kolozsvár, Nagyvárad, Szeben és Temesvár székhellyel, amelyek később a regionális rendőrségi prefektúra (prefectură regională de poliție) elnevezést kapták.¹

Az 1918-as egyesítést követően az Ókirályságban működő rendőrség intézményét fokozatosan Erdélyre is kiterjesztették. Az 1919. évi 7344. törvényrendelet létrehozta Erdélyben a rendőrségi és biztonsági szolgálatot (serviciu de poliție și siguranță). Az 1919. évi 3775. törvényrendelet értelmében a rendőrségi és biztonsági szolgálat felügyelői, felügyelő-helyettesei, vezetői és vezetői-helyettesei bűnügyi rendőrségként jártak el az egész ország területén. Az 1922. november 8-i törvény megszüntette a Brassói, Kolozsvári, Nagyvárad, Szebeni és Temesvári Regionális Rendőrségi Prefektúrákat.²

2. A modern román rendőrség kialakulása

Egyes szerzők szerint Romániában az 1903-ban elfogadott Általános Állami Rendőrség szervezetéről szóló törvény (Legea asupra organizării Poliției Generale a Statului) volt az első modern rendőrségi szervezetet szabályozó törvény,³ míg más szerzők az 1929-ben megjelent Általános Állami Rendőrség szervezetéről szóló törvényt (Legea pentru organizarea Poliției Generale a Statului) tekintik a Román Rendőrség első modern szervezeti törvényének.⁴ Az 1903-as szervezeti törvény a Belügyminisztériumon belül működő Általános Állami Rendőrségnek három formáját különböztette meg: közigazgatási rendőrség (poliția administrativă), bűnügyi rendőrség (poliția judiciară) és biztonsági rendőrség (poliția de siguranță). A törvény értelmében Bukarestben és Jászvásáron a rendőrségi prefektus (prefect de poliție), megyeszékhelyeken a megyefőnök (prefect), járásokban a megyefőnök-helyettes (subprefect), míg községekben a polgármester (primar)

¹ Cârjan Lazăr: Istoria poliției române de la origini până în 1949. Editura Vestala. Bukarest, 2000. 194. o.

² Uo.193. o.

³ Bobocescu Vasile: Istoria Poliției Române, Editura Ministerului de Interne. Bukarest, 2000. 129. o.

⁴ Cârjan Lazăr: i.m. 17. o.

vezette a rendőrséget. Bukarestben és Jászvásárban a rendőrség nem a megye közigazgatási prefektúráján belül, hanem egy speciális prefektúraként működött.⁵ Falvakon a csendőrtisztek (ofițeri de jandarmi), a csendőr altisztek (subofițeri), a brigadérosok (brigadierii), a tizedesek (caporalii) és a csendőrök a bűnügyi rendőrség nyomozói voltak, akik a körzetükbe tartozó ügyészek segédjeiként dolgoztak. Egy 1908-as jogszabály módosítás értelmében bűnügyi rendőrségi feladatokat csak a század parancsnoka (comandant de companie), a csendőr őrmester (jandarm sergent major) és a csendőr tizedes (jandarm sergent) láthatott el.⁶ A közbiztonság és a rendfenntartás területén a falusi csendőrség a Belügyminisztériumnak volt alárendelve, míg a bűnügyi rendőrségi feladatok területén az Igazságügyi Minisztériumhoz tartozott.⁷ Egy 1903-as rendelet értelmében a városi szakaszvezetők (sergenții de oraș), azok tisztjei és vezetői rendőri szervnek minősültek és a város nappali, illetve éjszakai őrzéséért feleltek. 1904-ben elfogadtak egy rendeletet, amely rendőri szervezetet hozott létre a határátkelőhelyeknél, a kikötőkben és az állomásokon. Egy másik 1904-es rendelet létrehozta a falusi szakaszvezetők (sergenții rurali) intézményét, akik a falvak őrzéséért feleltek.⁸

Az 1908. március 17-i törvény létrehozta a Belügyminisztériumon belül működő Rendőrség és a Biztonság Általános Igazgatóságát (Direcția Poliției și Siguranței Generale), amely egyrészt általános rendőrségi, másrészt állambiztonsági politikai rendőrségi feladatokat látott el. A Rendőrség és a Biztonság Általános Igazgatóságának két osztálya volt: az Általános Biztonsági Osztály és a Rendőrségi Osztály. Az Általános Biztonsági Osztálynak négy irodája volt: az Idegenek Ellenőrzési Irodája, a Biztonsági és Információs Iroda, a Határrendőrségi Iroda, illetve a Sajtó és Tolmácsok Irodája. A Főváros Rendőrségi Prefektúrájának (Prefectura de Poliție a Capitalei) volt saját Biztonsági Szolgálat, míg a Határrendőrségnek (Poliția de Frontieră) voltak biztonsági tisztjei. A Belügyminisztériumnak alárendelt hírszerzési szervek mellett létrehoztak egy katonai hírszerzési intézményt is.⁹

Az 1924. június 14-i közigazgatási egységesítésről szóló törvény értelmében a községi rendőrségek vezetője a polgármester volt, tisztségéből kifolyó feladatait személyesen vagy a közigazgatási rendőrség révén teljesítette.¹⁰

3. A román rendőrség 1929 és 1949 között

1929. július 8-án a Román Parlament elfogadta az Általános Állami Rendőrség szervezetéről szóló törvényt (Legea pentru organizarea Poliției Generale a Statului). A törvény értelmében a Belügyminisztériumon belül működő Rendőrség Általános Igazgatósága (Direcțiunea Generală a Poliției) olyan állami szerv, amely az ország teljes területén hivatott biztosítani a belső rendet, a védelmet, a köznyugalmat és a nemzetbiztonságot¹¹. A törvény háromféle rendőrséget szabályozott: közigazgatási rendőrség (poliția administrativă), bűnügyi rendőrség (poliția judiciară) és biztonsági vagy hírszerzési rendőrség (poliția de siguranță sau informații). A közigazgatási rendőrség

⁵ Bobocescu Vasile: i.m. 130-132. o.

⁶ Cârjan Lazăr: i.m. 187. és 189. o.

⁷ Bobocescu Vasile: i.m. 142. o.

⁸ Uo. 134-137. o.

⁹ Bobocescu Vasile: i.m. 139-140. o. Cârjan Lazăr: i.m. 198-199. o.

¹⁰ Cârjan Lazăr: i.m. 214. o.

¹¹ Cârjan Lazăr: i.m. 17. o.; Bobocescu Vasile: i.m. 214. o.; Șinca N. Florin: Din istoria Poliției Române, vol. I. – Între onoare și obediență. Tipografia RCR Print. Bukarest, 2006. 353. o.

feladata a személyek szabadságának, vagyonának, biztonságának és az alkotmányos jogoknak a védelme, a bűncselekmények elkövetésének megelőzése és a közrend fenntartása volt, míg a bűnügyi rendőrség a bűncselekmények és kihágások üldözéséért felelt.¹² Az Állambiztonsági Rendőrség (Poliția de Siguranță de Stat) néven működő politikai rendőrség az Általános Állami Rendőrség különleges szerve volt és a közrendet, illetve a nemzetbiztonságot volt hivatott védeni.¹³ A törvény elkülönítette a városi rendőrséget (poliția urbană), amely az Állam Általános Rendőrségéhez tartozott, a falusi rendőrségtől (poliția rurală), amely a Csendőrség Általános Igazgatóságához tartozott.¹⁴ Az elemzett törvény elsőként definiálta a Titkosrendőrséget (Poliția Secretă) vagy más néven a Politikai Rendőrséget, amely ugyan a polgári rendőrséghez tartozott, azonban feladatai tekintetében az Állambiztonsági Rendőrségnek volt alárendelve.¹⁵ Az 1929. július 8-i törvény értelmében a megyefőnök (prefect) a megyei rendőrség és csendőrség vezetője volt, a járásfőnök (pretor) kizárólag állambiztonsági rendőrségi feladatokat látott el, a vezető járásfőnök (prim-pretor) közigazgatási és bűnügyi rendőrségigazgatást is töltött be, míg a jegyző (notar) a községi közigazgatási rendőrség vezetője volt.¹⁶ Az Általános Állami Rendőrséghez a következő igazgatóságok tartoztak: a Közigazgatási Rendőrség Igazgatósága, a Bűnügyi Rendőrség Igazgatósága, az Állambiztonsági Rendőrség Igazgatósága, a Közösség Őrőinek Igazgatósága, a Csendőrség Hivatala és a Központi Biztonsági Brigád.

Az 1929. március 23-i törvény, illetve a falusi csendőrség 1931-es statutuma alapján a Falusi Csendőrség egy katonailag szervezett testület volt, amely falvakon a bűncselekmények megelőzéséért és azok nyomozásáért felelt, az állambiztonságot felügyelte, erre vonatkozó információkat gyűjtött be, a közrendet tartotta fenn, az elővezetési és letartóztatási parancsokat hajtotta végre. A Falusi Csendőrség közigazgatásilag a Csendőrség Általános Igazgatóságához (Inspectoratul General al Jandarmeriei) tartozott. A Falusi Csendőrség tisztjei a katonaság tisztjei közül, míg a csendőrök a tizedes és őrmester rangot szerzett fiatal katonák közül kerültek ki.¹⁷ Falvakon az őrsök csendőrei (jandarmii posturilor) jártak el bűnügyi rendőrségként az ügyész, a vizsgálóbíró és a járásbíró vezetése és felügyelete alatt. Románia területén a következő városokban működött Falusi Csendőrigazgatóság: Craiova, Bukarest, Chișinău, Jászvásár, Cernăuți, Kolozsvár, Temesvár.¹⁸ A falusi csendőrséget 1949-ben szüntették meg.

Az 1940. július 12-i törvényrendelet összevonta a Rendőrség Általános Igazgatóságát a Csendőrök Testületével és a Főváros Rendőrségi Prefektúrájával.¹⁹ A Főváros Rendőrségi Prefektúrája a Rendőrség Általános Igazgatóságának egy külső, területi osztálya volt, amelyet egy rendőrségi prefektus (prefect de poliție) vezetett. A Főváros Rendőrségi Prefektúrájának a következő osztályai voltak: Közigazgatási Rendőrségi Osztály, Szociális Rendőrségi Osztály, a Személyek Ellenőrzéséért felelős Osztály, Bűnügyi Rendőrségi Osztály, Közlekedési Rendőrségi Osztály, Külföldiek Ellenőrzési Osztály.²⁰ A

¹² Șinca N. Florin: i.m. 353. o.

¹³ Cârjan Lazăr: i.m., 233. o.; Bobocescu Vasile: i.m. 214-215. o.

¹⁴ Cârjan Lazăr: i.m., 233. o.; Bobocescu Vasile: i.m. 215. o.

¹⁵ Bobocescu Vasile: i.m. 215. o.

¹⁶ Cârjan Lazăr: i.m. 234. o.; Bobocescu Vasile: i.m. 216-217. o.

¹⁷ Cârjan Lazăr: i.m. 246-247. o.; Bobocescu Vasile: i.m. 261. o.

¹⁸ Bobocescu Vasile: i.m. 258-259. és 262. o.

¹⁹ Cârjan Lazăr: i.m. 17-18. o.; Bobocescu Vasile: i.m., 268. és 275. o.

²⁰ Cârjan Lazăr: i.m. 241-243. o.

Főváros Rendőrségi Prefektúrájának volt egy Biztonsági Szolgálata is, amely két osztállyal rendelkezett: az Információ és a Kontroll Osztálya, illetve a Végrehajtási Osztály.²¹

A II. Világháborút követően a Rendőrség Általános Igazgatósága, a Főváros Rendőrségi Prefektúrája és a Csendőrség Általános Igazgatósága megmaradtak, mint a Belügyminisztérium keretén belül működő rendvédelmi szervek. Ezekon kívül működött a Különleges Hírszerzési Szolgálat (Serviciul Special de Informații), amely közvetlen a Miniszteri Bizottság Elnökének volt alárendelve, illetve a Hírszerzés II. Osztálya (Secția II-a de Informații), mint katonai hírszerzési szolgálat. A Rendőrség Általános Igazgatósága továbbra is az 1929-es rendőrségi szervezeti törvényben előírt feladatokat töltötte be.²²

4. A román rendőrség 1949 és 1989 között

A Nagy Nemzetgyűlés 1949. évi 25. rendelete egy új rendőri szervet, a Belügyminisztériumon belül működő "Miliția"-t hozta létre, amely a kommunista rezsim ideje alatt a közrendet, a békés munkát, a személyek biztonságát, illetve a törvények és a hatósági intézkedések végrehajtását volt hivatott felügyelni és amely 50 évig tevékenykedett. A "Miliția" bűnügyi rendőrségként is eljár a hatáskörébe tartozó bűncselekmény tekintetében. A Csendőrség Igazgatóságának helyét átveszi a "Miliția" Területi Parancsnoksága (Comandamentul Regional al Miliției).²³ A hivatkozott rendelet közzétételétől kezdődően megszűnt a Rendőrség és a Csendőrség, azáltal hogy a rendelet hatályon kívül helyezte az 1929-es rendőrségi szervezetről, illetve az 1943-as csendőrségi szervezetről szóló törvényt. Városon és falun egyaránt egyetlen rendőrségi szerv működött, a "Miliția". A rendőrségi tevékenységet az ország teljes területén a "Miliția" Általános Igazgatósága (Direcțiunea Generală a Miliției) felügyelte.²⁴ Az 1969. évi 21. törvény értelmében a biztonsági szervek már nem a Belügyminisztériumhoz tartoztak, hanem az újonnan létrehozott Állambiztonsági Tanácshoz (Consiliul Securității Statului). Az említett törvény értelmében a "Miliția" a következő szervekből tevődött össze: a "Miliția" Általános Igazgatósága, a "Miliția" Bukaresti Igazgatósága, a "miliția"-k megyei igazgatósága, városi szolgálata és községi őrsé, illetve a "Miliția" vasúti, kikötői, repülőtéri és építőtelepi szervei. 1968-ban létrehozták a "Miliția" Általános Igazgatóságán belül működő Kriminálisztikai Intézetet.²⁵ A "Miliția" egészen 1989. december 27-ig működött, amikor a Nemzeti Megmentési Front Tanácsának szervezetéről és működéséről szóló 1989. évi 2. törvényrendelet visszaváltoztatta az elnevezését Rendőrségre (Poliție).²⁶

5. Összegzés

Az 1918-as egyesítés következtében Erdély területére is kiterjesztették az Ókirályságban hatályos 1903. évi törvény rendelkezéseit, és ezáltal egy olyan új rendőrségi szervezetet alakítottak ki Erdélyben, amely lényegesen eltért az egyesítés előtt működő magyar törvények által szabályozott rendőrségi szervezeti modelltől. Ugyanakkor, a regionális rendőrségi igazgatóságok megszüntetése által egy erősen központosított

²¹ Bobocescu Vasile: i.m. 145-146. o.

²² Bobocescu Vasile: i.m. 296-297. o.

²³ Cârjan Lazăr: i.m. 277-278. o.; Bobocescu Vasile: i.m. 306-307. o.

²⁴ Bobocescu Vasile: i.m. 307. o.

²⁵ Bobocescu Vasile: i.m. 308-309. o.

²⁶ Bobocescu Vasile: i.m. 325. o.

rendőrséget hoztak létre Erdély területén. Az 1929-es törvény elfogadásának egyik kifejezett célja a rendőrségi szervezet egységesítése volt az újonnan létrejött Nagy-Románia területén úgy, hogy fenntartsa az 1903-as törvény által az Ókirályságban szabályozott legfontosabb rendőri intézmények jelentős részét. 1949-ben a "Miliția" felállítása révén a totalitárius állam represszív, egységesített és központosított rendőrségi szervét hozták létre, amelybe beleolvastották az addig külön intézményként működő rendvédelmi szervek nagyrészét.